

Redogörelse till riksdagen

1989/90:20

Riksdagens revisorers berättelse över granskningen av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds verksamhet under år 1989

Redog.
1989/90:20

Enligt lagen om revision av riksdagsförvaltningen m.m. (SFS 1988:46, ändr. 1988:1389) skall riksdagens revisorer granska Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds verksamhet. Revisorerna skall särskilt se till att fondens organisation av och kontroll över redovisningen samt medels- och värdeförvaltningen är tillfredsställande.

Vi anmäler härmed vår granskning av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds verksamhet under år 1989.

Verksamhetsåret 1989. Intern revision

Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond fick nya stadgar den 1 januari 1988. En aktivare medelsförvaltning har därefter kunnat bedrivas. Av styrelsens berättelse till riksdagen över fondens verksamhet och förvaltning under år 1989 (redog. 1989/90:21) framgår att 71 milj. kr. fördelats som anslag till forskning år 1989, vilket är en ökning med 7,6 % jämfört med år 1988. Från 1989 års överskott har en avsättning på 97,5 milj. kr. gjorts till stiftelsekapital. Avsättningen motsvarar penningvärdeförsämringen enligt konsumentprisindex. Fr.o.m. år 1989 har stiftelsen redovisat såväl bokföringsmässigt som realt resultat.

Enligt stadgarna skall styrelsen för stiftelsen svara för att intern revision sker av stiftelsen. Revisionsbyrån Hagström & Olsson har under åren 1988 och 1989 haft detta uppdrag. Ett revisionsutlåtande från internrevisorerna ingår i fondstyrelsens redogörelse till riksdagen. Vi har också delgetts en av internrevisorerna upprättad revisionsrapport avseende årsbokslutet 1989. Av rapporten framgår att revisionsbyråns Hagström & Olsson granskning under år 1989 varit inriktad på att bedöma den interna kontrollens omfattning och effektivitet. Därvid har inte konstaterats några svagheter i bokföringsrutinerna, utan dessa har av internrevisorerna bedömts ändamålsenliga i förhållande till den verksamhet som jubileumsfonden bedrivit.

Placeringsbestämmelser

Bestämmelser för hur stiftelsens medel får placeras finns intagna i stadgarna för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond, vilka fastställdes av riksdagen år 1987 (rskr. 1987/88:67). Beträffande placeringsbestämmelserna anförde finansutskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande 1987/88:4 följande.

Stiftelsens styrelse har i riksbanksfullmäktiges förslag till nya stadgar givits

relativt stor frihet att bestämma inriktningen på fondens placeringar. Enligt fullmäktige bör i princip alla ändamålsenliga transaktioner, som normalt kan anses ingå i en utvecklad förvaltning på tillgångsmarknader, vara tillåtna. I enlighet härmed föreslås att stiftelsens medel skall få placeras i bank, i räntebärande värdepapper, aktier, fastigheter m.m. Möjlighet öppnas också att sluta avtal om termins- och optionsaffärer. Styrelsen föreslås också få rätt att inom ramen för gällande valutareglering förvärva aktier och konvertibler utfärdade av utländska bolag. Däremot skall stiftelsen inte få lämna direktlån.

Syftet med det tilltänkta medelstillskottet är att långsiktigt lösa finansieringen av jubileumsfondens verksamhet och att säkerställa fondens framtida utdelningskapacitet. Enligt utskottets mening är det därför angeläget att öppna möjlighet för stiftelsen att göra de placeringar som erfordras för att uppnå en god avkastning. Stiftelsen bör kunna utnyttja de instrument som är allmänt förekommande på marknaden och således även ges rätt att sluta avtal om termins- och optionsaffärer. Syftet med den sistnämnda typen av engagemang skall självfallet vara att begränsa riskerna. En given utgångspunkt är att dessa instrument inte får användas på ett sådant sätt att stiftelsens förvaltade tillgångar äventyras.

Utskottet anser att styrelsen i första hand måste inrikta verksamheten på att lägga grunden för en stabil ekonomi för att kunna upprätthålla en real anslagskapacitet av dagens omfattning. Delar av avkastningen måste därför löpande fonderas och återinvesteras så att de förvaltade tillgångarna värdesäkras. Något formellt avkastnings- eller fonderingskrav har inte införts i stadgarna. Fullmäktige har emellertid i sin framställning (förs. 1987/88:6, s. 3-4) redovisat vissa synpunkter på placeringsinriktningen liksom på behovet av fondering m.m. Utskottet har inget att erinra mot det förslag till riktlinjer för styrelsens placeringar som fullmäktige där lagt fram.

Riksdagens revisorers granskning

I vår egenskap av externa revisorer för Riksbankens jubileumsfond har vi vid granskningen av jubileumsfondens verksamhet år 1989 liksom tidigare år biträtt av Bohlins Revisionsbyrå AB. Auktoriserade revisorn Per Melin har varit huvudansvarig för granskningen.

Som framgår av bilagda granskningsrapport har revisionsbyrån vid sin granskning uppmärksammat att fonden under år 1989 i stor utsträckning gjort kortsiktiga aktieplaceringar. Vidare har i rapporten noterats att fonden förvärvat en andel om 40 % i ett amerikanskt partnership, som i sin tur förvärvat tomtmark i Atlanta, USA. Revisionsbyrån ifrågasätter om den typen av placeringar skall ingå i fondens placeringar.

I övrigt har revisionsbyråns granskning inte gett anledning till anmärkning.

Fonden innehade den 31 december 1989 svenska aktier till ett bokfört värde av ca 420 milj. kr. och utländska aktier för drygt 40 milj. kr. Motsvarande marknadsvärden uppgick till 437,7 resp. 42,0 milj. kr. Vi noterar att stiftelsen under år 1989 bedrivit en mycket aktiv aktieförvaltning, som bl.a. återspeglas i stora courtagekostnader (4,8 milj. kr.) och i stora belopp för omsättningsskatten på värdepapper (12,4 milj. kr.). Under räkenskapsåret redovisas vinster och förluster vid aktieförsäljningar på 49,9 milj. kr. resp. 0,9 milj. kr.

Ur inkomstskattemässig synvinkel är Riksbankens jubileumsfond en allmännyttig stiftelse som enligt 7 § 6 mom. lagen om statlig inkomstskatt är skattskyldig endast för inkomst av rörelse och inkomst av fastighet. I granskningsrapporten från Bohlins Revisionsbyrå noteras att om kortsiktiga placeringar blir dominerande i fondens förvaltning, så finns det risk för att fondens verksamhet i det hänseendet kommer att bli betraktad som rörelse, dvs. bli föremål för beskattning.

Bedömningen om en allmännyttig stiftelse skall anses bedriva skattepliktig rörelse görs utifrån allmänna grunder. För att rörelse skall anses föreligga måste tre huvudkriterier vara uppfyllda. Dessa är självständighet, yrkesmässighet – med viss varaktighet – och vinstsyfte.

Som förklaring till den livliga aktieomsättningen anføres i fondens verksamhetsberättelse dels att stiftelsen byggde upp sin aktieportfölj under 1989, dels att stiftelsen i stor utsträckning valt att genom försäljningar realisera uppkomna värdestegringar. I sammanhanget kan också nämnas att en kvalificerad organisation byggts upp för stiftelsens förmögenhetsförvaltande uppgift. Vid kansliet har sålunda anställts både en finansdirektör och en portföljförvaltare/finansanalytiker.

Vad först gäller fondens aktieplaceringar vill vi anföra följande.

Syftet med det kapitaltillskott som Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond fick år 1988 och de friare placeringsregler som riksdagen samtidigt medgav var att långsiktigt lösa finansieringen av fondens verksamhet och att säkerställa den framtida utdelningskapaciteten. Stiftelsens aktieförvaltning under år 1989 får ses mot denna bakgrund. Vi utgår från att förvaltningen av aktieportföljen efter det nu avslutade inledande skedet kommer att präglas av större långsiktighet. Vidare utgår vi från att den risk för skattskyldighet vid kortsiktiga placeringar som yppas i revisionsrapporten från Bohlins Revisionsbyrå har beaktats av jubileumsfonden. Det är därför inte behövligt att riksdagen nu gör något uttalande i denna fråga.

Beträffande markförvärvet i USA noterar vi att stiftelsen inte gjort några andra fastighetsförvärv än detta. Valet av objekt är ur den aspekten ägnat att förvåna. Vi vill erinra om att jubileumsfonden genom det förutnämnda riksdagsbeslutet direkt givits rätt att förvärva aktier och konvertibler utfärdade av utländska bolag. Något motsvarande uttalande beträffande fastigheter har inte gjorts, vilket kan sammanhånga med att sådana placeringar på grund av valutaregleringen inte kunde förekomma vid den aktuella tidpunkten.

I övrigt har granskningen inte gett oss anledning att göra några särskilda uttalanden.

Förslag

Under hänvisning till det anförda får vi såsom externrevisorer föreslå

att riksdagen med godkännande av vad riksdagens revisorer anför lägger Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds berättelse över verksamhet och förvaltning under år 1989 (redog. 1989/90:21) utan anmärkning till handlingarna.

Detta ärende har avgjorts av revisorerna i plenum. I beslutet har deltagit revisorerna Kjell Nilsson (s), Alf Wennerfors (m), Hans Lindblad (fp), Anita Johansson (s), Anders G Högmark (m), Torsten Karlsson (s), Sten-Ove Sundström (s), Per Stenmarck (m), Inga-Britt Johansson (s) och Bengt Kronblad (s).

Vid ärendets slutliga handläggning har vidare närvarit kanslichefen Göran Hagbergh och revisionsdirektören Britt-Marie Holmgren (föredragande).

Stockholm den 29 mars 1990

På riksdagens revisorers vägnar

Kjell Nilsson

Britt-Marie Holmgren

Till Riksdagens revisorer

Granskningsrapport för Riksbankens jubileumsfond 1989

Riksdagens revisorer har utsett Bohlins Revisionsbyrå AB att såsom utomstående sakkunnig på externrevisionens område biträda vid granskningen av Riksbankens jubileumsfond. Vi får härmed avge följande rapport över vår granskning av fondens räkenskaper och förvaltning under år 1989.

Vi har tagit del av Riksbankens jubileumsfonds förvaltningsberättelse och bokslut per 31 december 1989 samt styrelsens protokoll. Vi har vidare tagit del av Hagström & Olsson ABs, i egenskap av internrevisorer, granskningsrapporter samt i övrigt bildat oss en uppfattning om de vidtagna granskningsåtgärderna.

Vi noterar att fonden under 1989 i stor utsträckning gjort kortsiktiga aktieplaceringar. Om kortsiktiga placeringar blir dominerande, finns risk för att fondens verksamhet kommer att betraktas som rörelse, dvs. bli föremål för beskattning. Fondens placeringsbestämmelser bör därför enligt vår mening preciseras, så att fondens långsiktiga placeringsuppgift betonas.

Fonden har vidare förvärvat en andel om 40 % i ett amerikanskt partnership, som i sin tur förvärvat tomtmark i Atlanta, USA. Marken är avsedd för bebyggelse. Vi ifrågasätter om denna typ av placeringar skall ingå i fondens placeringar.

Den av oss utförda granskningen har i övrigt inte givit anledning till anmärkning.

Stockholm den 6 mars 1990

Bohlins Revisionsbyrå AB

Per Melin

